

Јелена Дамјановић¹

Прегледни чланак

РЕГУЛАТИВА ПРАВА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ИЗ ОБЛАСТИ ПРАВА ИНДУСТРИЈСКЕ СВОЈИНЕ

doi: 10.7251/GOD1739145D

Апстракт: *Настанком Европске уније, настаје и европско законодавство, чија нормативна активност регулише све правне гране зарад учинковитијег функционисња правног система. Захваљујући монопољу права индустријске својине која су и прије настанака Европске уније била регулисна наднационалним прописима сачуван је висок степен искључивости у међународним пословним односима.*

Кључне ријечи: *Право Европске уније, индустријска својина, пословно право, међународно пословно право, уговор о лиценци.*

УВОД

Европска унија „има врло интензивну и садржајну нормативну активност на разним пољима, па и на пољу заштите интелектуалне својине. С обзиром да државе чланице ЕУ конституишу наднационалну заједницу која има јединствено унутрашње тржиште, крајњи циљ регулативе у области интелектуалне својине јесте да се потпуно елиминише принцип територијалности, тј. да се успостави такав наднационални систем заштите, који неће представљати препреку слободном промету робе и услуга у којима су материјализована заштићена интелектуална добра. Другим речима, циљ је да се заштита и њени ефекти организују тако да све државе чланице ЕУ сачињавају територију јединствене државе. То је смисао атрибута „наднационалан“ у контексту заштите интелектуалне својине“.² У наведеном случају ради се у једном дијелу о унификацији или у одређеном дијелу

1 1 Доцент на Факултету пословне економије „Бијељина, Универзитета у Источном Сарајеву. jelenadamjanovic83@gmail.com

2 Слободан Марковић, *Право интелектуалне својине*, (Источно Сарајево: Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 2007), 370.

хармонизацији прописа из области права интелектуалне својине. Највећи проблем настаје у случајевима земаља које имају низак ниво заштите наведених права; затим сукоба закона који настаје у овим областима.

1. ХАРМОНИЗАЦИЈА ПРОПИСА

Босна и Херцеговина као и остале европске земље које нису чланице ЕУ, посебну пажњу посвећују приликом доношења прописа из области права интелектуалне својине, односно да буду у складу са регулативом ЕУ. Као први разлог такве тежње је испуњавање услова за чланство у ЕУ. Други разлог је усклађеност законских прописа националног карактера са прописима међународног права из дате области. Обзиром да је право интелектуалне својине релативно новија грана права и да су њени прописи засновани на међународним конвенцијама из области права индустријске својине и ауторских и сродних права, примјећује се висок степен кохезије у овој области. „ У другом облику европеизација означава процес повратног утицаја тако формулисаних заједничких правила на унутрашња права не само држава чланица, него и трећих држава“.³

Само законодавство ЕУ има проблем усклађивања важења националних прописа земаља чланица те се „интелектуална својина у комунитарном праву уређује:

- хармонизацијом прописа држава чланица о праву интелектуалне својине; и
- доношењем норми о интелектуалној својини на нивоу Заједнице“.⁴

Хармонизација прописа држава чланица је најпожељнији вид уређивања области комунитарног права у области индустријске својине, али није сваки пут и остварљива, те се из тог разлога посеже за доношењем наднационалних норми на нивоу Европске уније. Свака грана права посједује изворе права који је регулишу овисно од критеријума подјеле, постоје и самим тим различити извори права. Основна подјела извора права је као што је претходно наведено на материјалне и формалне изворе. Материјални извори права представљају друштвене чиниоце и снаге, које су довели до тога да се одређени односи у друштву регулишу правним нормама, док формални извори права читавају законску форму у којој се доносе.

3 Витомир Поповић, Радован Вукадиновић, *Међународно пословно право, посебни део уговори међународне трговине*, (Бањалука – Крагујевац: 2010), 21.

4 Драгутин Мировић, *Право Европске Уније*, (Бијељина- Брчко: Факултет спољне трговине у Бијељини – Економски факултет у Брчком, 2008), 259.

Међународни извори права индустријске својине су најбитнији за њихов правни промет, разлог томе је што су исти углавном и настајали са циљем унификације права индустријске својине односно, да се на истовјестан начин регулишу дата питања, те да би се избјегао сукоб закона.

У овом случају најбитнију улогу су одиграле међународне организације, доношењем низа међународних конвенција из дате области. Права индустријске својине се разликују у настанку права, обзиром да свака земља за себе прописује поступак који је потребно спровести да би настало одређено право индустријске својине.

У домаћем правном систему ради се о управном поступку, који се покреће пред надлежним институцијама и органима и гдје надлежни орган доноси одлуку након спроведеног поступка. Органи за покретање поступка су најчешће Заводи за интелектуалну својину.

Разлог томе, је и доношење и приступање међународним конвенцијама, због шире заштите права индустријске својине. Да би материјализовани видови индустријске својине уопште били конкурентни на тржишту, било унутрашњем или међународном, потребно је да право својине буде без постојања евикције, односно права трећих лица, тачније без правних недостатака. Те је самим тим тржиште донекле било покретачка снага развоја права интелектуалне својине, да би се пружила што потпунија правна заштита титуларима права, у ту сврху обрађени извори међународног карактера који се односе на правни посао лиценце, прије свега у свјетлу регулативе ЕУ Наредба Комисије бр. 240/96 од 31. јануара 1996. године о примјени члана 85. ст. 3. Уговора на одређене категорије уговора о трансферу технологије и Уредба Комисије (ЕУ) бр. 316/2014 од 21. марта о примјени члана 101. става 3. Уговора о функционисању Европске уније на категорије уговора о преносу технологије, те је анализирана правна регулатива индустријске својине у оквиру међународних конвенција.

Специјализоване конвенције у области права интелектуалне својине, су настајале кроз дуги низ година, условљене потребама друштва, те самих титулара права интелектуалне својине, као што је у раду разматрано прије свега Париска конвенција за заштиту индустријске својине (ПК) те Конвенција о издавању европских патената (КЕП), Вашингтонски уговор о интелектуалној својини у вези са интегрисаним колима из 1989. године; Конвенција о издавању европских патената 05.10.1973. године; Конвенција за заштиту индустријске својине 1883. године, (Париска конвенција 1883); Лисабонски аранжман о заштити ознака поријекла и њиховом међународном регистровању из 1958. године.; Мадридски аранжман о међународној регистрацији жигова из 1891. године; Споразум о међународном

признању депоновања микроорганизама за потребе поступка патентирања из 28.04.1977. године, (Будимпештански споразум 1977); Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине из 1994. године, (ТРИПС).

Париска конвенција је имала за циљ да избјегне негативне стране националних прописа, за сваку земљу понаособ. Њихова негативност, се огледала у томе што је важење прописа права интелектуалне својине, имало различиту временску дужину трајања, затим материјалну ефикасност трајања тј. важења. Установила је појмове заштићених лица, земље поријекла, минималних права и националног третмана.

Проблем са Париском конвенцијом се јавља у томе, што није регулисала одређени низ битних питања, те је самим тим оставила слободан простор за регулисање истих другим конвенцијама. Даље је детаљно разматран Уговор о сарадњи у области патената из 1970. године и Хашки аранжман о међународном депоновању индустријског дизајна из 1925. године.

2. ОБЛИЦИ И САДРЖИНА РЕГУЛАТИВЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ПРАВА ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СВОЈИНЕ

2.1 Директиве Европске уније

Право Европске уније на различите видове врши регулацију прописа, „један облик су директиве (смернице, упутства) ЕУ, којима се обавезују државе чланице да донесу прописе о одређеном, релативно уском, питању, с тим да је садржина тих прописа оквирно одређена у директивама. Директиве су инструмент хармонизације националних прописа држава чланица ЕУ. До сад је донесено више директива у области интелектуалне својине:

Директива о правној заштити топографија полупроводничких кола, 87/54 од 16. децембра 1986;

Прва директива за уједначавање закона о жиговима држава чланица, 89/104 од 21. децембра 1988, допуњена 1992;

Директива о правној заштити рачунарских програма, 91/205 од 14. маја 1991;

Директива о праву давања у закуп и на послугу, и о одређеним правима умножавања, у области интелектуалне својине, 92/100 од 19. новембра 1992;

Директива о координацији одређених правила ауторског и сродних права, која се примењују на сателитско емитовање и кабловско реемито-

вање, 93/83 од 27. септембра 1993;

Директива за хармонизацију рока трајања ауторског и сродних права, 93/98 од 29. октобра 1993;

Директива о правној заштити база података, 96/9 од 11. марта 1996;

Директива о правној заштити биотехнолошких проналазака, 98/44 од 6. јула 1998;

Директива о правној заштити дизајна, 98/71 од 13. октобра 1998;

Директива о хармонизацији одређених аспеката ауторског и сродних права у информатичком друштву, 2001/29 од 22. маја 2001;

Директива о праву препродаје у корист аутора оригиналног примерка дела, 2001/84 од 27. септембра 2001;

Директива о спровођењу права интелектуалне својине, 2004/48 од 29. априла 2004⁵.

2.2 Правила (уредбе) Европске уније

Након директива, право Европске уније предвиђа одређени „виши облик регулативе ЕУ, која имају карактер наднационалног закона који се непосредно примењује у свим државама чланицама ЕУ. Правилима се формира наднационални систем заштите у појединим областима интелектуалне својине. Да би такав систем могао да функционише, неопходно је поред доношења материјалноправних прописа, и формирање наднационалних управних органа који ће да обављају послове пријема и испитивања пријава, доношења одлука о признању права итд. Донесена су следећа правила:

Правило о заштити географског имена и ознаке порекла за пољопривредне производе и храну, 2081/92 од 14. јула 1992;

Правило о комунитарном жигу, 40/94 од 20. децембра 1993;

Правило о комунитарном праву заштите биљних сорти, 2100/94 од 27. јула 1994;

Правило о установљењу сертификата о додатној заштити за производе за заштиту биља, 1610/96 од 23. јула 1996;

Правило о комунитарном дизајну, 6/2002 од 12. децембра 2001;

Правило о царинским мерама против робе за коју се сумња да повређује основна права интелектуалне својине, и мерама против робе за коју

5 Марковић, *Право интелектуалне својине*, 370-371.

је утврђено да повређује та права, 1383/2003 од 22. јула 2003“.⁶

И поред наведене регулативе у виду директива и правила, државе које су чланице ЕУ су ипак у појединим сегментима области права интелектуалне својине задржале националне прописе, те постоји сукоб права између националних прописа и прописа комунитарног права. Проблем који настаје као посљедица овакве законске шареноликости је свакако проблем који се највише одражава на титуларе права интелектуалне својине који због тога трпе одређене економске губитке приликом остварења својих права. Овакве потешкоће, које настају сукобљавањем прописа националног и наднационалног права се обично спорадично превазилазе, од случаја до случаја. Потпуно јединство у примјени уредаба и директива права ЕУ се може очекивати, у оним областима индустријске својине које тек настају развојем модерних технологија.

„Примера ради титулар немачког патента за лек X прода у Немачкој одређену количину тог лека лицу које хоће да део те количине даље прода у Шпанију, а део у Летонији. По правилима исцрпљења права, то лице не сме слободно да прода тај лек на територији друге државе у којој постоји патент за проналазак тог лека. Из наведеног примјера јасно се види да постоји препрека у слободном протоку робе, али оно не постоји да би се оштетио било увозник или извозник такве робе, већ да би се заштитили титулари права, те се стварају додатни трошкови на страни извозника и увозника такве врсте робе.

Поставља се питање на који начин отклонити новонастали сукоб закона у претпостављеном јединственом тржишту, те избјећи негативне правне и економске посљедице. Један од начина је да „на основу тумачења општих принципа садржаних у Споразуму о оснивању Европске економске заједнице, закљученом у Риму 1957. године.

По том тумачењу, роба у којој је материјализовано интелектуално добро које је заштићено правом интелектуалне својине у једној држави чланици, и која (роба) је легално произведена и пуштена у промет у тој држави, може бити предмет даљег промета на целој територији ЕУ, независно од националног права заштите интелектуалне својине других држава чланица ЕУ. Другим речима, уместо општег правила о националном исцрпљењу права, примењује се правило о регионалном међународном исцрпљењу права“.⁷

Поред наведених проблема јавља се још један који настаје тако што

6 *Ibid.*, 371-372.

7 *Ibid.*

„разлике у нивоу заштите појединих облика интелектуалне својине у различитим државама ЕУ, утичу на ниво трошкова економског искоришћавања предмета заштите у тим државама. Примера ради, ако у Немачкој постоји ауторскоправни институт „права слеђења“ а у Великој Британији не постоји, јасно је да економска активност везана за трговину оригиналним примерцима ауторског дела оптерећена већим трошковима у Немачкој него у Великој Британији. Резултат тога је да се капитал, који је ангажован на том послу, сели из Немачке у Велику Британију, због неједнаких услова пословања, одн. због деформације конкуренције на тржишту ЕУ“.⁸ У овом случају се жели указати на сељење капитала у повољније правно и економско окружење, односно да позитивни ефекти права слијеђења, нажалост стварају негативан домино ефекат на сељење капитала.

„На примјер, претпоставимо да одређена компанија која је држава чланица производи компакт дискове. Она посједује ауторско право садржано у тим звучним записима. Уколико компанија уговори продају компакт дискова другој земљи чланици преко друге компаније, али та иста компанија одлучи да реизводи компакт дискове назад у њихову земљу поријекла гдје они нису доступни. Такав поступак би се означавао као кршење ауторских права, те би самим тим могао бити спријечен од произвођача. Ипак, таква радња би се сматрала противна члану 28., те би морала потпасти под обим тумачења члана 30. да би била оправдана. У таквим случајевима *ЕСЈ* одлучује да дерогација из члана 28. се само протеже на заштиту саме интелектуалне својине и све радње изван те заштите нису дозвољене (погледати *Deutsche Grammophon GmbH v Metro-SB- Grossmaarkte GmbH (Case 78/80) (1971) ECR 487*)“.⁹ Поставља се питање на који начин ријешити дати проблем. Одговор опет треба потражити у институту исцрпљења права. Те „основно правило путем којег се рјешава наведени проблем је да:

а) када ималац интелектуалне својине једном дозволи да робе које су предмет права интелектуалне својине на тржиште било које државе чланице, за његова права се каже да су „исцрпљена“ и било који покушај коришћења права да би се спријечио увоз таквих роба у другу државу чланицу ће се сматрати кршењем члана 28,

б) ипак, не постоји никаква препрека за имаоца наведених права да искористи своје право да спријечи очита кршења права у виду кривотворења и сл“.¹⁰

8 *Ibid.*, 372-373.

9 Ј. Скот Слорак (*J. Scott, Slorach*), Џејсон Г. Елис (*Jason G. Ellis*), *Business Law*, (New York: Oxford University Press, 2005), 220.

10 *Ibid.*

Оно што је посебно битно јесте свакако проблем који настаје приликом закључења уговора о лиценци када је једна од уговорних страна страни држављанин. „За примену норми антикартелног права у случају закључења уговора о лиценци од значаја је Наредба Комисије бр. 240/96 од 31. јануара 1996. године о примени члана 85. ст. 3. Уговора на одређене категорије уговора о трансферу технологије“.¹¹

Основни проблем је могуће стварање картела и монопола уколико дође до злоупотребе искључивости коју овај уговор гарантује. „Код ове врсте уговора, због самог права које се уступа, по природи односа, подразумева се већи степен ексклузивности, односно искључивости. Интелектуална права су апсолутна и ексклузивна права, тако да се и њиховим уступањем ова ексклузивност само проширује на још неко лице, али не и на сва лица или неодређен круг лица, нити ова права постају јавно добро које свако може да користи. Ипак, иако се ексклузивност подразумева по природи ствари, сматра се да може доћи до злоупотребе и ових права ради стварања картела, а не заштите ексклузивности која ова права редовно прати“.¹²

Из наведених разлога и оправданих бојазни „наредба искључује примјену норми о забрани закључивања монополских уговора на уговоре о лиценци, уколико су испуњени одређени услови. Основни услови тичу се предмета уговора који је одређен тако да је главни предмет уступања патент, *know-how*, односно неко друго право из групе права интелектуалне својине, као и да је уговор закључен између две компаније. Уз испуњење ова два кључна услова, Наредба предвиђа даље бројне клаузуле које се сматрају допуштеним у једном таквом уговору а које имају ексклузивни карактер. Према експлицитном одређењу Наредбе, не сматрају се противним одредбама антикартелног права следеће клаузуле у уговорима о лиценци:

- обавеза даваоца лиценце да неће уступати лиценцу другим компанијама;
- обавеза даваоца лиценце да неће сам користити лиценцну технологију на одређеној територији;
- обавеза корисника лиценце да неће користити лиценцну технологију на територији на којој је користи давалац лиценце;
- обавеза корисника лиценце да неће користити лиценцну технологију на територији на којој је лиценца већ уступљена другим корисницима лиценце;
- обавеза корисника лиценце да неће активно водити пословну по-

11 Златко Стефановић, *Право Европске уније*, (Београд: Моћ књиге, 2003), 308.

12 *Ibid.*, 308-309.

литику стављањем у промет лиценцих производа на тржиште на које такве производе стављају у промет други корисници лиценце;

- обавеза корисника лиценце да на одређеном тржишту на којем је лиценца већ уступљена другим корисницима неће продавати лиценчне производе на захтев било ког лица;
- обавеза корисника лиценце да ће користити трговачки жиг даваоца лиценце, задржавајући право да на производ стави и своје ознаке;
- обавеза корисника лиценце да ће производити само ону количину производа који су њему потребни ради уградње у друге производе или ради пружања одређених услуга¹³.

Као што видимо свих наведених осам обавеза Наредбе, су прописане да би јасно одредиле одређена чињења и нечињења како на страни даваоца а тако и на страни корисника лица. Наредба таксативно набројаним обавезама, одржава монополски положај даваоца лиценце али уједно то чини и за корисника лиценце који самим тим што је закључио уговор о лиценци посједује монополски положај на њено коришћење који деривира од самог даваоца лиценце. Обзиром да за све вријеме трајања уговора о лиценци, обје стране уживају монополски положај, дата Наредба је прописала одредбе које међусобно не угрожавају њихове позиције.

„Постоји и друга група клаузула које Наредба специјално уређује а које се односе на одређена права која се заснивају или испуњавају у односу на предмет лиценце, која нису стриктно везана за продају, односно пласман производа на тржишту. Ове клаузуле се сматрају допуштеним под условом да нису усмерене на ограничење конкуренције:

- обавеза корисника лиценце да скуп знања и искуства која сачињавају *know-how* неће учинити доступним јавности ни после престанка важења уговора о лиценци;
- обавеза корисника лиценце да неће другоме уступити лиценцу, односно подлиценцу;
- обавеза корисника лиценце да после престанка важења уговора о лиценци неће користити лиценцу за време док заштита права које је било предмет лиценце траје;
- обавеза корисника лиценце да ће даваоцу лиценце омогућити коришћење свих побољшања до којих је сам дошао у току коришћења лиценце;

13 *Ibid.*, 309.

- обавеза корисника лиценце да допусти контролу производа који се добијају коришћењем лиценце од стране компаније коју овласти давалац лиценце, уколико су одређена својства лиценцих производа битна;
- обавеза заштите корисника лиценце од стране даваоца лиценце у случају да трећа лица истичу своја права у односу на лиценцу;
- обавеза корисника лиценце да плаћа одређене дажбине држави;
- обавеза корисника лиценце да ограничи коришћење лиценчне технологије на одређена техничка подручја производње или на једно или на више тржишта¹⁴.

Наведене обавезе саме по себи су заправо диспозитивног карактера, те у виду клаузула се умећу у уговор о лиценци. Неке од ових обавеза које уговорне стране посебно уговорају приликом закључења уговора су својствене и нашем домаћем правном систему.

За примјену здраве конкуренције „наредба уређује и случајеве када ће се уговор о лиценци који садржи или не садржи наведене клаузуле сматрати противним забрани закључења картелних уговора. *Ratio* искључења и овде се налази у потреби забране картелних споразума. Због тога све одредбе уговора које су усмерене на заштиту ексклузивних права интелектуалне својине, већ на искључење конкуренције, санкционисане су и кад се налазе у говорима о трансферу технологије. Наредба предвиђа да ће се сматрати монополским уговорима уговори који садрже клаузуле:

- којима се стицалац лиценце ограничава у праву да одређује цену производа или компоненти које се производе по основу лиценце;
- којима се ограничава право на конкуренцију стицаоца лиценце;
- којима се стицалац лиценце обавезује да неће примати поручбине од компанија с одређеног подручја на коме давалац, односно стицалац лиценце нема ексклузивно право;
- којима се стицалац лиценце обавезује да уз лиценцу купи и неку другу лиценцу или производе који нису у вези с лиценцом која је главни предмет уговора¹⁵.

У дјеловању законодавства Европске уније за уговор о лиценци посебан значај има „Уредба Комисије (ЕУ) бр. 316/2014 од 21. марта о примјени члана 101. става 3. Уговора о функционисању Европске уније на катего-

14 *Ibid.*, 309-310.

15 *Ibid.*, 310.

рије уговора о преносу технологије¹⁶, „(COMMISSION REGULATION (EU) No 316/2014 of 21 March 2014 on the application of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union to categories of technology transfer agreements)”¹⁷.

„Још прије 1996. године, постојала су одвојена скупна изузећа за лиценцирање патената и *know-how*. Замијењени су Прописима о Трансферу технологије, који се односи на оба типа лиценцирања, имајући у виду да су само двије уговорне стране битне за закључење уговора (двострани уговор). Скупна изузећа имају одређену форму: листа са одређеним основним условима за лиценцирање за које је могуће додијелити скупна изузећа, тзв. „бијела листа“ осталих дозвољених клаузула, и друга „црна листа“ недозвољених клаузула¹⁸. Ово заправо значи, да комунитарно право предвиђа заштиту монополских права интелектуалне својине, у овом случају посебно индустријске својине, приликом закључења уговора о лиценци појачава се дејство монополског положаја, те су одредбе таквих уговора махом изузете од правног дејства прописа који се односе на забрану стварања монопола.

ЗАКЉУЧАК

Изузећа нису нека новина у правној теорији и пракси и обично се предвиђају у виду клаузула, ово предвиђање је у складу са искључивошћу права интелектуалне својине. Поменута Уредба Европске Комисије „би се требала односити само на споразуме о преносу технологије између даваатеља лиценце и примаоца лиценце. Требала би се односити на такве споразуме ако су услови прописани за више од једног новог трговине, нпр., тако што обавезује примаоца лиценце да успостави посебан систем дистрибуције и тако што специфицира обавезе које прималац лиценце мора или може наметнути препродавцима производа произведеним у оквиру лиценце.

16 Регуллатива Комисије (ЕУ) Бр. 316/2014 из марта 2014, о примјени члана, 101(3) Споразума о функционисању Европске уније за категорије уговора о трансферу технологије www.eu-lex.europa.eu.com, asp. 1. август 2014, 14:20.

17 *Ibid.*

18 П. Крејг, Г. де Бурка, 612.

Битно је напоменути да су „ институције Европске уније (ЕУ), тачније Европска комисија, одлучиле да поклоне велику пажњу медијацији¹⁹, приликом рјешавања спорова из дате области, „као једној од најстаријих форми алтернативног рјешавања спорова“.²⁰ Све у свему у свјетлу донесених одлука, може се уочити уједначена судска пракса која подржава заштиту права индустријске својине не поштујући само директиве права ЕУ из наведених области, већ и у духу начела Европске уније, и поштујући основна начела облигационог права, савјесности и поштења уговорних страна и учесника на тржишту.

Jelena Damjanović

Abstract: *With the creation of the European Union arises and European legislation, which regulates the activity of all normative legal areas for the sake of more efficient legal system. Thanks to the monopoly of industrial property rights that are before the origin of an EU regulation in the supranational regulations maintained a high level of exclusivity in international business relations.*

Keywords: *Law of the European Union, industrial property, business law, international business law, the license agreement.*

---

19 18 Вид. Лепосава Карамарковић, *Поравнање и медијација*, (Београд: Факултет за пословно право Београд, 2004), 366.

20 19 Вид. Херолд Рајт (*Harold Wright*) et al., *Legal Environment of Business Management* 511, *South – Western College Publishing Cincinnati*, (Ohio: 1998), 51

ЛИТЕРАТУРА

1. Карамарковић, Лепосава. Поравнање и медијација, Факултет за пословно право Београд, Београд 2004.
2. Марковић, Слободан. Право интелектуалне својине, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2007.
3. Мировић, Драгутин. Пословно право, Факултет пословне економије Бијељина – Економски факултет Брчко, Бијељина- Брчко 2008.
4. Поповић, Витомир, Вукадиновић, Радован. Међународно пословно право, посебни део уговори међународне трговине, Бањалука – Крагујевац, 2010.
5. Стефановић, Златко. Право Европске уније, Моћ књиге, Београд 2003.
6. Storach J. S., Ellis J. G., BusinessLaw, Oxford University Press, NewYork, 2005.
7. Wright H. et al., Legal Enviornment of Business Managment 511, South – Western College Publishing Cincinnati, Ohio 1998.
8. Регулатива Комисије (ЕУ) Бр. 316/2014 из марта 2014., о примјени члана, 101(3) Споразума о функционисању Европске уније за категорије уговора о трансферу технологије www.eu-lex.europa.eu.com, asp. 1. август 2014, 14:20.